

Nyliberalisme og vidensøkonomi i et
grønlandsk perspektiv

Gorm Winther

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/po/po_0032-PDF/po_0032_92452.pdf

pdf genereret den : 23-1-2006

Gorm Winther

Nyliberalisme og vidensøkonomi i et grønlandsk perspektiv

OECD-økonomer forfattede i 1999 en rapport om den grønlandske økonomi. Når rapporten i sine anbefalinger betoner traditionelle privatiseringer og markedsøkonomi, ligger der mere en ideologifremstilling bag dette end en videnskabelig undersøgelse. "Trickle down økonomiske" politikanbefalinger er anakronistiske, fordi en moderne vidensøkonomi stiller krav om en fleksibel organisation og participatoriske ejerformer.

Den økonomisk-politiske debat i Grønland har taget en drejning i samme retning som den internationale debat, hvor det er neoklassisk tankegods, der dominerer billedet. Som set blandt en række "mainstream" økonomer er det forherligelsen af privatiseringer og fri markedsøkonomi, der i halvfemserne blev sat i højsædet. Dette er sket på trods af, at det er en kendsgerning, at moderne og udviklede økonomier i høj grad er afhængige af det offentlige engagement, af offentlig regulering og af planlægning. Og det er sket på trods af, at den frie markedsøkonomi ikke kan leve op til kravene om makroefficiens eller løse basale sociale og økologiske problemer. Alligevel holder mange fast ved ideologiseringen af det økonomiske håndværk. Herved har man kunnet legitimere normative og politiserende analysetiltag fra internationale samarbejdsorganisationers side. Trendens essens er en styrkelse af den nyliberale orientering, man allerede så tidligt i halvfjerdserne (Johnson, 1980).

I grønlandske sammenhænge ser man disse tendenser både fra fagøkonomisk hold, fra nogle erhvervskredse og fra hjemmestyreadministrationens side. Kendere af debatten i Grønland vil nikke genkendende til, at det især er den ny-

ligt publicerede OECD-rapport, der sammenfatter disse tendenser. Rapporten præsenterer en række kategoriske imperativer på, hvordan man bør reformere den grønlandske økonomi, og den følger smukt den normative og politiserende drejning af analyser, der udgår fra "mainstream" økonomerne. Da jeg i anden sammenhæng har diskuteret andre bidrag til ideologiseringen af analyserne af økonomiske forhold i Grønland, vil jeg i denne artikel alene tage afsæt i OECD-økonomernes analyse. Når OECD-økonomerne i deres anbefalinger slår så stærkt på traditionelle privatiseringer og markedsøkonomi, ligger der med andre ord mere en *ideologifremstilling* bag dette end en videnskabelig undersøgelse. Forforståelsen bag de fire økonomers anbefalinger er baseret på den nyliberale økonomiopfattelse (Thomasen, 1999). Jeg vil for det første med denne artikel sætte disse ideologisk betingede argumenter i en kritisk belysning. For det andet vil jeg sætte et særligt fokus på den anakronisme, der ligger gemt i forholdet mellem nyliberale politikanbefalinger på den ene side og de krav til organisatoriske ændringer, som en moderne vidensøkonomi sætter på dagsordenen på den anden.

Humankapital er en vigtig ressource i

Gorm Winther

Nyliberalisme og vidensøkonomi i et grønlandsk perspektiv

OECD-økonomer forfattede i 1999 en rapport om den grønlandske økonomi. Når rapporten i sine anbefalinger betoner traditionelle privatiseringer og markedsøkonomi, ligger der mere en ideologifremstilling bag dette end en videnskabelig undersøgelse. "Trickle down økonomiske" politikanbefalinger er anakronistiske, fordi en moderne vidensøkonomi stiller krav om en fleksibel organisation og participatoriske ejerformer.

Den økonomisk-politiske debat i Grønland har taget en drejning i samme retning som den internationale debat, hvor det er neoklassisk tankegods, der dominerer billedet. Som set blandt en række "mainstream" økonomer er det forherligelsen af privatiseringer og fri markedsøkonomi, der i halvfemserne blev sat i højsædet. Dette er sket på trods af, at det er en kendsgerning, at moderne og udviklede økonomier i høj grad er afhængige af det offentlige engagement, af offentlig regulering og af planlægning. Og det er sket på trods af, at den frie markedsøkonomi ikke kan leve op til kravene om makroefficiens eller løse basale sociale og økologiske problemer. Alligevel holder mange fast ved ideologiseringen af det økonomiske håndværk. Herved har man kunnet legitimere normative og politiserende analysetiltag fra internationale samarbejdsorganisationers side. Trendens essens er en styrkelse af den nyliberale orientering, man allerede så tidligt i halvfjerdserne (Johnson, 1980).

I grønlandske sammenhænge ser man disse tendenser både fra fagøkonomisk hold, fra nogle erhvervskredse og fra hjemmestyreadministrationens side. Kendere af debatten i Grønland vil ikke genkende til, at det især er den ny-

ligt publicerede OECD-rapport, der sammenfatter disse tendenser. Rapporten præsenterer en række kategoriske imperativer på, hvordan man bør reformere den grønlandske økonomi, og den følger smukt den normative og politiserende drejning af analyser, der udgår fra "mainstream" økonomerne. Da jeg i anden sammenhæng har diskuteret andre bidrag til ideologiseringen af analyserne af økonomiske forhold i Grønland, vil jeg i denne artikel alene tage afsæt i OECD-økonomernes analyse. Når OECD-økonomerne i deres anbefalinger slår så stærkt på traditionelle privatiseringer og markedsøkonomi, ligger der med andre ord mere en *ideologifremstilling* bag dette end en videnskabelig undersøgelse. Forforståelsen bag de fire økonomers anbefalinger er baseret på den nyliberale økonomiopfattelse (Thomasen, 1999). Jeg vil for det første med denne artikel sætte disse ideologisk betingede argumenter i en kritisk belysning. For det andet vil jeg sætte et særligt fokus på den anakronisme, der ligger gemt i forholdet mellem nyliberale politikanbefalinger på den ene side og de krav til organisatoriske ændringer, som en moderne vidensøkonomi sætter på dagsordenen på den anden.

Humankapital er en vigtig ressource i

moderne økonomiske systemer, der i sine strukturer er associative frem for at være baseret på fri konkurrence og traditionel privatkapitalisme. Det er præcis her, OECD-rapporten repræsenterer en anakronisme. Man evner ikke at skelne nye vidensbaserede organisationer fra traditionelle kapitalistiske organisationsformer, og derfor ender man med de sædvanlige anbefalinger om mere uddannelse, uden at man får klargjort, hvordan man kan udnytte viden optimalt i erhvervsvirksomhederne. Traditionelle markedsøkonomiske systemer og ejerformer kommer til kort i forhold til de krav, den vidensbaserede organisation stiller i retning af et partcipatorisk medejede af realkapital. Når OECD-økonomeerne slår så meget på traditionelle privatiseringer og markedsøkonomi, kommer man herved også til at foreslå økonomiske reformer, der omfatter introduktionen af en ejerform, der er mindre efficient. Man søger at erstatte en ineffektiv etatistisk økonomi med en traditionel privatkapitalistisk markedsøkonomi, og man kommer herved til at foreslå erstatningen af ét ineffektivt system med et andet. Også Grønland vil kunne drage nytte af vidensbaserede organisationers bidrag til en øget værditilvækst. I denne forbindelse bliver det vigtigt at skabe de optimale rammer for human kapitalens anvendelse.

Markedsøkonomi

Rapporten indeholder tre væsentlige typer af anbefalinger, nemlig spørgsmålet om markedsøkonomiske reformer, uddannelsessystemet i Grønland og iværksætterkulturen.

Forherligelsen af *privatiseringer og markedsøkonomi* illustreres flere steder i OECD-rapporten. Med nærmest søvn-gængeragtig sikkerhed konkluderes det,

at kun "et markedssystem med konkurrence sikrer at ressourcerne bruges på en effektiv måde. Der er ikke en sådan mekanisme ved tilvejebringelsen af offentlige goder og tjenesteydelser, og dette antyder at ressourcerne ikke udnyttes effektivt" (Thomasen, 1999). Det er i denne forbindelse værd at bemærke, at denne udtalelse alene begrundes i teoriernes verden; der leveres i rapporten ingen dokumentation for denne udtalelse, og man kommer i øvrigt til at modsige sig selv, når man erkender, at Grønland ligger langt væk fra den effektive idealmodel baseret på fuldkommen konkurrence. Det påstås i stedet udokumenteret, at selv mindre velfungerende markeds-løsninger er mere effektive.

Offentlige virksomheder er nærmest per definition ineffektive, selvom historien i den vestlige verden leverer eksempler på profitable offentlige virksomheder. At erstatte et offentligt monopol med et privat er bestemt ikke altid en god løsning. Når offentlige virksomheder er tabsgivende, henter dette i nogle tilfælde sin forklaring i virksomhedens særpræg. En offentlig virksomhed er for det meste ikke etableret med henblik på profitmaksimering, men med henblik på at opfylde de mange menneskelige behov, som den rene markedsøkonomi ikke kan opfylde. Profitable offentlige virksomheder findes i øvrigt – på det seneste - igen i Grønland. At lade private monopoler overtage hjemmestyrevirksomheder, der i øvrigt er profitable, sårner enhver begrundelse andet end den rent ideologiske. Det er symptomatisk, at OECD-rapporten overser, at man tidligere i Grønlands økonomiske historie har forsøgt sig med at privatisere. Erfaringerne fra halvtredsernes Grønland ignoreres fuldstændig, selvom der var meget lempelige etableringsvilkår for det private initiativ. Investorerne blev væk

fra eksportsektoren i halvtredserne, og det offentlige blev en væsentlig medspiller med hensyn til at skabe vækst og udvikling. Det var ikke velvilje, der manglede fra regering, ministerium og statsvirksomheder. Det private initiativ dukkede op, hvor statens efterspørgsel spillede med, og dette var indtil først i halvfemserne en succes, hvor det til stadighed lykkedes at nedbringe afhængigheden af Danmark. At der nu er behov for reformer, der kan genoprette udviklingstempoet, vil de færreste vel tilbagevise – spørgsmålet er, om OECD-medicinen med hensyn til traditionel "business" og privatisering vil virke.

Berger (1985: 70) fremhæver, at økonomiske aktiviteter i stort set alle arktiske og subarktiske udkantsområder fra Alaska til Grønland på den ene eller anden måde er afhængig af offentlig efterspørgsel og offentlige indkomstoverskud. Den private sektor er en følge af de offentlige aktiviteter, og at det er blevet sådan, er der desværre mere jordbundne forklaringer på end dem, man ser i de ideologiske luftkasteller, der skabes omkring den grønlandske økonomi. Privat erhvervsdrift i Grønland går hånd i hånd med et ekstra højt omkostningsniveau, hvilket skaber krav om ekstra høje risikogevinster. Følgelig bliver den private kapital væk, og det offentlige må træde hjælpende til for at sikre forsyningen af varer, tekniske input og serviceydelser. Det kan være en ubehagelig kendsgerning for markedsentusiaster at skulle indrømme, at resourcegrundlaget *måske* ikke kan bære den værditilvækst, der skal til for at udvikle en moderne økonomi på et skandinavisk niveau. Dette er en hypotese, som ikke er overbevisende tilbagevist, og man kan derfor ikke afskrive den. Selvhjulpethed i Arktis kan lade sig gøre som subsistensøkonomi ved hjælp af det

forhåndenværende resourcegrundlag og ved at inkorporere generationers erfaringer og livsformer i udviklingen. Det er moderniseringskravene, der har skabt problemerne, og dette antyder, at der skal tænkes i nye baner. Det centrale i henvisningen til Berger er, at man ikke uden videre kan analysere det grønlandske samfund og andre arktiske regioner med nyliberalistiske økonomiske opfattelser og metoder i kufferten. Man kan ikke udelukke, at markedsøkonomiske løsninger er umulige på grund af de særlige forhold, der gør sig gældende.

Den laissez-faire prægede holdning, der gennemsyrrer argumenterne, synes også at lede til en afvisning af, at der fortsat er muligheder for den økonomiske politik i Grønland. Generelle finanspolitiske lempelser er naturligvis ikke uproblematisk i en åben økonomi med en stærk importafhængighed. Dette udelukker naturligvis i sig selv ikke, at man kan iværksætte en omfordelende politik sammen med selektive mekanismer, der styrker eksportorienteringen og imports substitution. Ifølge OECD begrænses finanspolitikken af en stor offentlig sektor, og da "skattesystemet er gennemslagsligt og velfungerende med lave skattesatser kan der ikke argumenteres for påvirkninger fra den del af økonomien". Denne sætning i rapporten knæsetter igen den normative og ideologiske orientering, idet man påstår, at lav beskatning er et gode for en økonomi. Hvis man imidlertid går fra den nuværende proportionale beskatning til en højere grad af progressivitet, vil man kunne øge den offentlige efterspørgsel yderligere, ligesom man vil kunne udligne noget af den skæve indkomstfordeling. Ved omfordeling kunne det give lavindkomstgrupperne en større købekraft. Forbrugsindholdet i de sidste indkomstkroner hos højindkomstgrupper er lave-

re end i lavindkomstgrupperes sidste kroner.

Produktivitet, uddannelse og iværksætterkultur

I den grønlandske hverdag kan man støde på resignation og fremmedgjorte holdninger. Dette socialpsykologiske fænomen er også et økonomisk problem, fordi der ikke synes at være en decideret tradition for at igangsætte noget, ligesom der ikke synes at have været tilstrækkelige incitamenters til at kunne etablere en skandinavisk arbejdsetik og en høj produktivitet. Dette kan i værste fald lede til kortslutninger i retning af, at den grønlandske kultur *per se* ikke er kompatibel med de krav, et højteknologisk samfund stiller. Som fremhævet af Jonsson kan de fremmedgjorte holdninger på den anden side meget vel skyldes, at et dansk teknokrati og danske virksomhedsejere fortsat sidder på afgørende magtpositioner i det grønlandske samfund, hvor dette både gælder i den offentlige såvel som i den private sektor (Jonsson, 1995/96).

Man skal være varsom med at overfortolke sine observationer; den skandinaviske etik er ikke et imperativ og den eneste måde at øge et lands innovationsevne og produktivitet på. Man skal imidlertid ikke være forsigtig af denne grund alene. Produktivetsbegrebet kan ikke indsnævres til et primitivt mål på værditilvækst per beskæftiget, som OECD-økonomerne gør det – produktivitet indbefatter flere samvirkende produktionsfaktoreres produktivitet, hvor der i grønlandske sammenhænge også må ses på kapitalens produktivetsbidrag til BNP-væksten. Investeringstilbøjeligheden er lav, der kan være tale om ineffektiv allokering, og det er ikke usandsynligt, at man vil opdage en lav

vækst i kapitalproduktiviteten. De primitive produktivitetstal i OECD-rapporten er naturligvis ikke umiddelbart sammenlignelige med andet end tallene fra andre arktiske regioner! Her skal man virkelig passe på med at give sine konklusioner mere, end de til rådighed værende data kan bære. Kunne man korrigere for "en arktisk faktor", kunne det godt være, at man fandt frem til, at arbejdsstyrken i Grønland er mere produktiv, end man umiddelbart tror.

I diskussionerne af behovene for en øget produktivitet slår man orakuløst på uddannelsessystemet og etablering af en iværksætterkultur som problemløsningstiltag. Det præciseres imidlertid ikke, hvordan man skal udnytte denne akkumulation af viden i et samfund som det grønlandske, der er præget af både problemer af den lige beskrevne socialpsykologiske karakter og af fraværet af incitamenters til at bryde de onde cirkler, der er opstået.

Man undrer sig i rapporten over, at der er en tendens til, at færre gennemfører en uddannelse på trods af, at de studerende modtager højere studiestøtte og på trods af, at der venter høje lønninger med lav risiko for arbejdsløshed forude. Diskussionen gøres imidlertid alene til et spørgsmål om effektivisering af uddannelsessystemet og ikke til et spørgsmål om, at der i de teknokratiserede magtstrukturer kan ligge kim til en forklaring på, hvorfor man resignerer og opgiver. Det er set, at man ved besættelse af stillinger, hvortil der er grønlandske kvalificerede ansøgere, alligevel foretrækker danske ansøgere, hvilket naturligvis kan skyldes kvalifikationsforskelle. I diskussionerne af dette bør man imidlertid også fokusere på sædvaner inden for den teknokratiske elites cirkler, hos arbejdsgivere med en skandinavisk baggrund og så den tilpasningsev-

ne, der kræves til en organisation præget af en anden kulturs arbejdsetik. Her kan den kvalificerede ansøger komme til kort, og manglende udnyttelse af erhvervede kvalifikationer ved en uddannelse i Grønland kan lige så vel skyldes dette som et uddannelsessystem, der umiddelbart fremstår som ineffektivt eller relativt dyrere end i Danmark.

De styrkede uddannelsesbestræbelser vil ifølge rapporten fremme iværksætteraktiviteten, hvor der bør satses på små og mellemstore virksomheder. Man peger i denne forbindelse alene på en række generelle tiltag som pristildeling til "årets mest succesrige virksomhed" for at gøre "rollemodeller mere synlige", indførelse af programmer og undervisningstiltag inden for uddannelsessystemet og i de hjemmestyreejede virksomheder samt indførelse af mikrovirksomhedsordninger.

OECD's nyliberale korstog mod Hjemmestyrestaten

Det har i mange år været god latin i OECD-regi at basere sig på nyliberalismen – en teoriretning, der i øvrigt globalt set har hærget og ødelagt mere, end den har virket med hensyn til at løse fattigdomsproblemer, stigende social ulighed og tilbagevendende økonomiske kriser. Automatiske stabilisatorer som arbejdsløshedsunderstøttelse og sociale overførsler skal skæres ned, og på arbejdsmarkedet er det lønningerne, der angribes. Man ønsker ikke overenskomster og mindstelønninger, og omkostningsbestemt inflation tilskrives alene longlidning og ikke stigninger i profitter og renteindkomster. I relation til samhandlen med udlandet betragtes frihandel, totalt liberaliserede kapitalbevægelser og fri valutakursdannelse som nødvendige foranstaltninger. De trans-

ationale selskaber skal uhindret kunne operere over landegrænserne. Det centrale er, at den offentlige sektor skal minimeres. Man talte tidligere om institutionel sklerose underforstået, at det er den offentlige sektor, der hindrer den private sektors ekspansionsmuligheder. Hovedtanken i dette er, at den institutionelle sklerose angriber det private initiativ og markedsmekanismen, som alene er det, der kan sikre økonomisk effektivitet, vækst og udvikling. Bag alle disse opfattelser af økonomi og udvikling ligger der grundlæggende set en påstand om, at en højere grad af social lighed vil føre til mindre økonomisk effektivitet. Okun (1994) postulerer, at der skulle være en "*equity-efficiency trade off*" - desto større en grad af indkomst- og formueulighed der er i et samfund, desto mere effektiv er økonomien. Argumentet går på, at det er denne ulighed, der skaber incitamenterne for iværksætterne i en økonomi. Man kan være nok så velmenende med hensyn til en progressiv og omfordelende indkomst- og formuebeskatning; det eneste, dette fører til ifølge Okun, er aftagende økonomiske vækstrater og ineffektiv allokering. "Trickle down" synspunktet havde sine levende fortalere blandt republikanske udbudsøkonomer og politikere i Reagans og Bushs præsidentperioder – når det regner på præsten, drypper det på degnen. Empirisk set viser hypotesen sig ofte at være forkert. Det er økonomier med lave gini-koefficienter for indkomst- og formuefordelingen, der har høje vækstrater, mens det er økonomier med høje koefficienter, der har de lave.

OECD-rapporten følger den samme skabelon, som vi ser i forbindelse med andre OECD-landeanalyser. Forfatterne synes ikke at gøre sig alt for megen umage med at tage hensyn til de særlige forhold, der gør sig gældende i Grønland.

Efter læsning af rapporten kan man ikke slippe den tanke, at de fire OECD-økonomer har den mening, at der altid findes en standardiseret medicin, der kan kurere alle økonomiske sygdomme uanset, hvor et samfund måtte være placeret geografisk på kloden. At tro, at der findes entydige patentløsninger på alt, er imidlertid en forkert opfattelse af, hvordan verdensøkonomien er skruet sammen.

Den vidensbaserede økonomi

Schumpeters (1968; 1976) heroiske driftsherre har fået en renaissance med de ofte fremhævede succeser i et par af de transformationsøkonomier, der i forvejen havde forudsætningerne for at øge den private sektors foretagsomhed. Schumpeters opfattelse er elitær - ansvar og initiativ er forbeholdt de få i stedet for de mange - enten fordi de mange ikke ønsker at tage et ansvar, eller slet og ret fordi "animal spirit" og intellektuel kapacitet ikke er til stede. Det er den samme tankegang, man møder i OECD-rapporten, det er individuelle iværksættere og traditionel privat foretagsomhed, der skal igangsætte processen, og der skal ikke lægges hindringer i vejen for, at entreprenører, udenlandske investorer og transnationale selskaber kan forestå en teknologioverførsel eller fremme innovationshastigheden. En alternativ og demokratiseret innovationsopfattelse kunne i stedet betone, at der netop på grund af det, Schumpeter kaldte "det kapitalistiske arrangement" - privatejendommen og elitismen - ligger uforløste innovative potentialer gemt uden for ejerkredse og professionelle ledelser. Disse potentialer vil ikke kunne udløses, med mindre man decentraliserer og demokratiserer - effekterne af det slumrende vitale ejerskab, som forsvandt under den tidlige kapitalisme, kan komme til

overfladen igen, givet at befolkningen deltager i drift, kontrol og ledelse i det økonomiske liv.

I den moderne organisation er det traditionelle job forsvundet, virksomheder søger i højere grad innovative og problemløsende alsidige medarbejdere. Fremadrettede virksomheders væsentligste ressource er *humankapital* i form af viden, kreativitet og ideer. Denne produktionsfaktor kan ikke ejes på samme måde som realkapital, og der opstår dermed en anomali - dels er der det traditionelle ejendomsbegreb rodfæstet i besiddelse af realkapital, og dels kan virksomhedens væsentligste aktiv, humankapitalen, kun vanskeligt forenes med traditionelle ejendomsrelationer. For at modvirke principal-agent problemer og skabe en større grad af målidentifikation hos vidensbesiddere må der ske en demokratisering af ejerskabet til realkapital. Der er i øvrigt ofte i den slags virksomheder ikke en større kapitalbeholdning til stede, fordi virksomhedens aktiver kan indskrænkes til at omfatte et computernetværk, nogle kontormøbler og kontor- og transportfaciliteter - de resterende og langt vigtigere aktiver er en stab af veluddannede medarbejdere, for eksempel faglærte håndværkere, programmører, ledere, tekstforfattere, salgspersonale, civiløkonomer og ingeniører, der er i besiddelse af og i stand til at nyttiggøre en fleksibel viden (Leadbeater, 1998).

Fordelene ved partcipatoriske økonomiske systemer behøver i øvrigt ikke at indskrænke sig til alene avancerede organisationer - forskning gennem mere end 30 år bekræfter, at konkurrencefordelene ved medarbejderejede og partcipatoriske virksomheder også omfatter traditionelle brancher. Virksomheder i dag er i stigende grad en del af ikke-hierarkiske netværksorganisationer, hvor

netop et demokratiseret medeje er den faktor, der bedst kan forenes med den fleksibilitet, denne organisationsform repræsenterer. Et demokratiseret medeje kan være den løftestang, der kan udløse innovative evner hos de ansatte i virksomheden. Denne udvikling indebærer en begyndende socialisering af monopoliserende kapitalistiske ejerformer. Komparativt set indebærer et videnskønomisk system en demokratisering, hvor den traditionelle modsætning mellem medarbejdere og ledelse forsvinder, fordi begge sider ophører med at se den anden part som modspiller. Produktiviteten og kvaliteten øges på grund af øget motivation og pligtfølelse, hvilket på sin side medvirker til at sænke fravær og høj personaleomsætning. Den internationale forskning på dette område antyder, at det især er virksomheder, der både er ejet af de ansatte, og som introducerer en signifikant deltagelse i beslutningsprocesserne, der har en høj evne til at skabe vækst og produktivitet (Levine og Tyson, 1990; Conte og Svejnar, 1990; Winther, 1995; 1999a; Winther og Marens, 1997).

Participatoriske økonomiske systemer har komparativt set en højere efficiens end traditionelle etatistiske og kapitalistiske systemer. Dette påviste Jaroslav Vanek teoretisk på både mikro- og makroniveauet af en økonomi, og de mikroøkonomiske modeller verificeres af den empiriske forskning på området, hvilket antyder, at sammenhængen mellem efficiens og lighed i indkomst og formuefordeling går den modsatte vej af, hvad Okun hævder (Vanek, 1970). Participatoriske og videnskønomiske systemer repræsenterer netop det egalitære økonomiske system, hvad det fordelingsmæssige angår. En konsekvens af Okuns opfattelse er, at fordelingen er ulige ikke bare på to, men på tre niveau-

er. En skæv indkomst- og formuefordeling implicerer en tredje skævhed, som har med magtfordelingen i et samfund at gøre. Er indkomster og formuer ulige fordelt på nogle få hænder, koncentrerer den økonomiske magt hos få økonomiske beslutningstagere.

Videnskønomiske systemer repræsenterer en udligning af den skæve fordeling gennem tre instrumenter. For det første medvirker overskudsdeling til at udjævne den ulige indkomstfordeling. For det andet medvirker et udstrakt medejerskab for alle til at udjævne den ulige formuefordeling, og for det tredje medvirker de participatoriske beslutningsprocesser til at udjævne den ulige magtfordeling. Den participatoriske og vidensbaserede økonomi er komparativt set mere effektiv end andre socioøkonomiske systemer, derfor bør man i stedet for at tale om en "*equity-efficiency trade off*" tale om en "*equity-efficiency synergy*" (Winther, 1999b).

Det er her, nyliberalismen ikke kan levere varen, når man fortsat insisterer på traditionel kapitalistisk markedsøkonomi og på indkomstulighed og elitisme, hvad angår produktivitet, iværksætterkultur og innovationsevne. Den nyliberale opfattelse cementerer de eksisterende fordelinger. Når man gør det, kan man ikke skabe de rette forudsætninger for at styre udviklingen i retning af et videnskønomisk system med optimal udnyttelse af de menneskelige ressourcer.

Videnskønomiske og participatoriske ejerformer i et grønlandsk perspektiv

Den megen snak om markedsøkonomi i Grønland udelader helt disse perspektiver, og man kan derfor risikere, at det netop ikke bliver den store del af befolkningen, der bliver inddraget i

privatiserings- og decentraliseringsbe-
stræbelserne. Man må se i øjnene, at der
vil være nogle af de offentlige og net-
tostyrede virksomheder, der næppe ville
kunne privatiseres. Her må virksomhederne
forblive offentlige, hvor man kan
overveje at introducere en højere grad af
deltagelse i beslutningsprocesserne, el-
ler man må sætte dele af eller alle akti-
ver på aktier til ansatte og leverandører.
Ydermere kunne man i forbindelse med
dannelsen af en iværksætterkultur over-
veje, om kapitalen skal tilvejebringes
gennem leverandør- og medarbejdereje
under de samme betingelser, som man
ville igangsætte i relation til dannelsen
af en traditionel iværksætterkultur.

Man har i Grønland ikke defineret en
strategi for udviklingen hen mod et vi-
densøkonomisk system, og OECD-rap-
porten giver desværre ikke et adækvat
svar på, hvordan man skal udnytte ud-
dannelse og viden. Man plæderer for det
traditionelle privateje og vil tillade frie
kapitalbevægelser ind og ud af den
grønlandske økonomi. Bevarer og styr-
ker man imidlertid et elitært system ba-
seret på teknokratiets magt, og lader
man nogle få udenlandske virksom-
hedsejere overtage de offentlige selska-
ber samtidig med, at man lader en ny eli-
te af lokale iværksættere komme til som
enejere af virksomheder, risikerer man
fortsat fremmedgørelse og resignation.
Man vil herved forspilde en chance for
at skabe en demokratisk, dynamisk og
konkurrencedygtig vidensbaseret øko-
nomi i det næste århundrede.

Litteratur

Berger, Thomas A. (1985). *Village Journey, the report of the Alaska Native Review Commission*. The Inuit Circumpolar Conference, New York: Hill and Wang.

- Conte, Michael og Jan Svejnar (1990). "The Performance Effect of Employee Ownership Plans", i Allan Blinder, *Paying for Productivity: A Look at the Evidence*, Washington D. C.: Brookings Institution.
- Johnson, Bjorn (1980). *Aktuelle tendenser i den økonomiske politik under krisen, del 1: Den nyliberale tendens*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jonsson, Ivar (1995/96). "Reflexive Modernization, Organizational Dependency and Global Systems of Embedded Development – a Post Colonial View", i *Cultural and Social Research in Greenland 95/96, Essays in Honor of Robert Petersen*, Nuuk: Ilisimatusarfik/Atuakkiorfik.
- Leadbeater, Charles (1998). *A Piece of the Action, Employee Ownership, Equity Pay, and the Rise of the Knowledge Economy*. London: Demos.
- Levine David og Laura Andrea Tyson (1990). "Participation, Productivity and the Firm's Environment", i Allan Blinder (ed.), *Paying for Productivity: A Look at the Evidence*, Washington D. C.: Brookings Institution.
- Okun, Arthur M. (1994). "Rewards in a Market Economy", i Martin Bornstein (ed.), *Comparative Economic Systems: Models and Cases*, Irwin: Burr Ridge.
- Schumpeter, Joseph A (1968). *The Theory of Economic Development, an Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, Cambridge: Harvard University Press.
- Schumpeter, Joseph A. (1976). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper Torchbooks.
- Thomasen, Henrik et al. (1999). *Grønlands økonomi, en strategi for fremtiden*. Paris: OECD Documents.
- Vanek, Jaroslav (1970). *The General Theory of Labor-managed Market Economies*. Ithaca: Cornell University Press.
- Winther, Gorm (1995). *Employee Ownership, a Comparative Analysis of Growth Performance*. Aalborg: Aalborg University Press.
- Winther, Gorm (1999a). "Theory O – Is the Case Closed?", *Economic and Industrial Democracy*, Vol. 20, pp 269-295.
- Winther, Gorm (1999b). "Participatory Ownership Structures' Affinity to Market

privatiserings- og decentraliseringsbe-
stræbelserne. Man må se i øjnene, at der
vil være nogle af de offentlige og net-
tostyrede virksomheder, der næppe ville
kunne privatiseres. Her må virksomhederne
forblive offentlige, hvor man kan
overveje at introducere en højere grad af
deltagelse i beslutningsprocesserne, el-
ler man må sætte dele af eller alle akti-
ver på aktier til ansatte og leverandører.
Ydermere kunne man i forbindelse med
dannelsen af en iværksætterkultur over-
veje, om kapitalen skal tilvejebringes
gennem leverandør- og medarbejdereje
under de samme betingelser, som man
ville igangsætte i relation til dannelsen
af en traditionel iværksætterkultur.

Man har i Grønland ikke defineret en
strategi for udviklingen hen mod et vi-
densøkonomisk system, og OECD-rap-
porten giver desværre ikke et adækvat
svar på, hvordan man skal udnytte ud-
dannelse og viden. Man plæderer for det
traditionelle privateje og vil tillade frie
kapitalbevægelser ind og ud af den
grønlandske økonomi. Bevarer og styr-
ker man imidlertid et elitært system ba-
seret på teknokratiets magt, og lader
man nogle få udenlandske virksom-
hedsejere overtage de offentlige selska-
ber samtidig med, at man lader en ny eli-
te af lokale iværksættere komme til som
enejere af virksomheder, risikerer man
fortsat fremmedgørelse og resignation.
Man vil herved forspilde en chance for
at skabe en demokratisk, dynamisk og
konkurrencedygtig vidensbaseret øko-
nomi i det næste århundrede.

Litteratur

Berger, Thomas A. (1985). *Village Journey, the report of the Alaska Native Review Commission*. The Inuit Circumpolar Conference, New York: Hill and Wang.

- Conte, Michael og Jan Svejnar (1990). "The Performance Effect of Employee Ownership Plans", i Allan Blinder, *Paying for Productivity: A Look at the Evidence*, Washington D. C.: Brookings Institution.
- Johnson, Bjorn (1980). *Aktuelle tendenser i den økonomiske politik under krisen, del 1: Den nyliberale tendens*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jonsson, Ivar (1995/96). "Reflexive Modernization, Organizational Dependency and Global Systems of Embedded Development – a Post Colonial View", i *Cultural and Social Research in Greenland 95/96, Essays in Honor of Robert Petersen*, Nuuk: Ilisimatusarfik/Atuakkiorfik.
- Leadbeater, Charles (1998). *A Piece of the Action, Employee Ownership, Equity Pay, and the Rise of the Knowledge Economy*. London: Demos.
- Levine David og Laura Andrea Tyson (1990). "Participation, Productivity and the Firm's Environment", i Allan Blinder (ed.), *Paying for Productivity: A Look at the Evidence*, Washington D. C.: Brookings Institution.
- Okun, Arthur M. (1994). "Rewards in a Market Economy", i Martin Bornstein (ed.), *Comparative Economic Systems: Models and Cases*, Irwin: Burr Ridge.
- Schumpeter, Joseph A (1968). *The Theory of Economic Development, an Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, Cambridge: Harvard University Press.
- Schumpeter, Joseph A. (1976). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper Torchbooks.
- Thomasen, Henrik et al. (1999). *Grønlands økonomi, en strategi for fremtiden*. Paris: OECD Documents.
- Vanek, Jaroslav (1970). *The General Theory of Labor-managed Market Economies*. Ithaca: Cornell University Press.
- Winther, Gorm (1995). *Employee Ownership, a Comparative Analysis of Growth Performance*. Aalborg: Aalborg University Press.
- Winther, Gorm (1999a). "Theory O – Is the Case Closed?", *Economic and Industrial Democracy*, Vol. 20, pp 269-295.
- Winther, Gorm (1999b). "Participatory Ownership Structures' Affinity to Market

Mechanisms" præsenteret på konferencen *Essays in Honor of Jaroslav Vanek*, på Columbia University i New York, april 1999, udkommer i en reader af samme navn i 2000.

Winther, Gorm og Richard Maren (1997). "Participatory Democracy May Go a Long Way: Comparative Growth Performance of Employee Ownership Firms in New York and Washington States", *Economic and Industrial Democracy*, Vol. 18, pp. 393-422.